

Laulības noslēgšanas institucionālās piekritības problēmas

Inga Kudeikina

*Rīgas Stradiņa universitāte,
Juridiskā fakultāte, Latvija*

Ievads. Saskaņā ar spēkā esošajiem tiesību aktiem Latvijā laulību iespējams noslēgt dzimtsarakstu iestādē vai pie garīdznieka. Latvijas Republikas Saeimas Juridiskajā komisijā ir iesniegts priekšlikums laulības noslēgšanu uzticēt arī zvērinātiem notāriem.¹ Perspektīvā iespējams, ka vienu un to pašu tiesisko darbību – laulības noslēgšanu – būs tiesīgi veikt trīs dažādi tiesību subjekti. Priekšlikums būtu atbalstāms, ja starp baznīcu, dzimtsarakstu nodaļu un zvērinātiem notāriem nebūtu būtiskas atšķirības procesuālajos dokumentus, kurus tie izdod, lēmumu pieņemšanas kārtībā un lēmumu pārsūdzēšanas kārtībā. Laulības tiesiskais saturs materializējas laulības noslēgšanas apliecinājumā, proti, tajās procesuālajās darbībās, ko veic laulāt tiesīgā persona, un laulības fakta apliecinājuma dokumentā. Laulība pie garīdznieka un laulība dzimtsarakstu nodaļā ir civilstāvokļa akts, kamēr izstrādātais priekšlikums uzsvāra liek uz zvērinātu notāru pienākumu konsultēt laulājamies par laulību un viņu tiesībām. Laulības noslēgšanas pie zvērināta notāra neaprobežosies tikai ar laulības fakta fiksēšanu, izsniedzot laulības apliecinību, paredzēts laulības noslēgšanas faktu nostiprināt notariālā akta formā.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Pētījuma mērķis ir noskaidrot laulības tiesisko tvērumu laulības noslēgšanas institūcijas izvēles problemātikas aspektā. Uzdevumi mērķa sasniegšanai ir tiesību aktu un politikas plānošanas dokumentu izpēte, tiesību zinātnieku viedokļu analīze, izmantojot aprakstošo, salīdzinošo un analītisko metodi.

Rezultāti.

1. Laulība primāri ir civilstāvokļa akts, nevis tiesisks darījums tā tradicionālajā izpratnē.
2. Zvērināta notāra funkcijas nav civilstāvokļa aktu reģistrēšana, un nav tiesiska pamatojuma un praktiskas nepieciešamības zvērināta notāra funkcijas paplašināt.
3. Laulības fiksēšana notariālajā aktā dos iespēju atšķirīgām laulības noslēgšanas fakta interpretācijām un izpratnei par laulības institūtu.

Secinājumi. Laulība ir tiesību institūts, kurā saskatāms zināms saturs duālisms. Vēsturiski izveidojusies kā sociālekonomiska vienība, laulība piedzīvojusi transformāciju, kļūstot par savienību starp vīrieti un sievieti, kas balstīta ne tikai uz materiālo nepieciešamību un izdevīgumu, bet arī uz garīgu vērtību, kuras pamatā ir mīlestība, cieņa, atbildība. Kontinentālās Eiropas valstīs tradicionāli laulību slēdza baznīca, kuras izpratnē laulība ir sakraments, svēta savienība. Līdz ar to laulība nevar tikt uzskatīta par tiesisku darījumu. Tomēr nevar noliegt, ka laulības noslēgšana tiesību subjekta dzīvē maina esošās un nodibina jaunas nemantiskās un mantiskās tiesiskās attiecības. Šis apstāklis kopā ar trešo personu tiesību un interešu aizsardzību nosaka nepieciešamību pēc laulības publiskas reģistrēšanas. Baznīcai atdaloties no valsts, laulības noslēgšana kļuva par civilstāvokļa aktu reģistrācijas iestādes funkciju. Laulība šādā izpratnē ir civilstāvokļa akts, t. i., publiski nostiprinātas izmaiņas personas tiesiskajā statusā. Civilstāvokļa aktu iestādes un baznīca neiejaucas laulājamo personiskajās un mantiskajās attiecībās nedz ar skaidrojumiem, nedz ar padomu došanu, nedz līgumu noslēgšanu. Savukārt zvērināts notārs ir neatkarīgs un neitrāls personu civilo tiesību un likumisko interešu nodrošinātājs, kura pienākums pirms akta apliecināšanas ir pārliecināties par līdzēju patieso gribu, izskaidrojot darījuma tiesiskās sekas.

Laulības noslēgšana notariālā akta formā transformēs gan laulības noslēgšanas saturisko jēgu, gan notariālā akta kārtībā slēgto darījumu interpretāciju.

¹ Par priekšlikumiem brīvo juridisko profesiju (zvērinātu notāru un zvērinātu tiesu izpildītāju) regulējumā [skatīts 20.01.2015.] Pieejams: [http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/bdefeaea184b586bc2257d70002a0d68/\\$FILE/TM_bri.prof_uzsedi14.10.2014df.pdf](http://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/bdefeaea184b586bc2257d70002a0d68/$FILE/TM_bri.prof_uzsedi14.10.2014df.pdf)